

УДК: 343.131

РОЛЬ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Маланчук Петро Михайлович,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет

Зіновець Аліна Віталіївна,
студентка III курсу ННІ права,
Сумський державний університет

Аналіз чинного законодавства встановлює правила набуття статусу і участі захисника-адвоката у кримінальному провадженні, права і обов'язки, підстави для відмови в участі у кримінальній справі або обов'язкова участь, залучення захисника слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом. Кожен захисник повинен дотримуватися правил етики, принципів кримінального провадження, законодавства України, і здійснювати дії які прямо не заборонені законом.

Варто виділити стратегії захисника у здійсненні своїх обов'язків, які визначають мету, план дій, завдань за допомогою яких адвокат має наглядну картину засобів дій, які подальше здійснюють правову допомогу по вирішенню справи, завершення яких будуть мати позитивний або негативний результат.

Стратегія кримінально-правового захисту у кримінальному провадженні виступає як захист у кримінальних справах. Конкретна стратегія кримінально-правового захисту є унікальною для ситуації. Прокурор викладає історію, яку має відповідач на місці злочину, адвокат, задає питання, які можуть викласти іншу історію, які показують відповідача в іншому аспекті подій. Це так би мовити гра сторони обвинувачення і сторони захисту. Суд на основі внутрішніх переконань, законодавства постановляє вирок на користь захисника або прокурора, в залежності від того, хто з них мав більший аспект обґрунтувань, фактів і доказав по суті справі.

Найкраща стратегія кримінально-правового захисту настає тоді, коли відповідач і захисник викладає історію, засновану на істині і показує відповідача в кращому світі. Навіть якщо відповідач винен, це може призвести до угоди про визнання провини або навіть будучи визнаний винним по меншій мірі покарання. Захисник допомагає підсудному, обвинуваченому в здійсненні його прав і в захисті його законних інтересів, він бере участь у дослідженні доказів, заявляє клопотання про витребування і приєднання до справи нових доказів, які виправдовують підсудного чи пом'якшують його вину. Беручи участь в судових дебатах, він може давати оцінку доказам, робити свої заяви про значення перевірених в суді доказів, про їх допустимості, достовірності та достатності, висловлювати свої судження щодо сумнівів в провину підсудного або вказувати на факти, які підтверджують невинуватість особи, інтереси якої розглядаються.

Крім того, варто зосередити увагу на тому, що у наукових юридичних працях розглядається вирішення питань щодо захисту прав підозрюваного, обвинуваченого і ролі захисника у кримінальному провадженні. Захист прав підозрюваного, обвинуваченого є одним із найактуальніших питань у тих випадках, коли захисник відмовляється від захисту у кримінальних провадженні, а також при надані безоплатної правової допомоги.

Ключові слова : Кримінальний процесуальний кодекс, кримінальне провадження, захисник, адвокат, стратегії, докази, кримінальний процес.

Malanchuk P. M., Zinovats A. V. Analysis of the current legislation establishes rules and becoming a lawyer, a lawyer in criminal proceedings, rights and duties, grounds for refusal of participation in a criminal case or mandatory participation, involvement defender investigator, prosecutor, investigator, judge, court. Each defender must observe the rules of ethics, principles of criminal proceedings, legislation of Ukraine, and perform actions not expressly prohibited by law.

It should identify strategies defender committed to their duties, defining objectives, action plan tasks with which the lawyer has clearly picture means actions to further carry out legal assistance in deciding cases, the completion of which will have a positive or negative result.

Strategy of criminal law protection in criminal proceedings acts as a defense in criminal cases. The specific strategy criminal law protection is unique to the situation. The prosecutor presents the history, which is the defendant at the crime scene, the lawyer asks a question that might present a different story, showing the defendant in another aspect of events. This so-called game of the prosecution and the defense. Court on the basis of internal beliefs law decides the sentence in favor of the defender or prosecutor, depending on which of them was more aspects of studies, facts and proved in fact the case.

The best strategy for criminal law protection occurs when the defendant and defense counsel teaches history based on truth and shows the defendant in a better world. Even if the defendant is guilty, it could lead to an agreement on admission of guilt or even being convicted at least punishment. Defender helps the defendant, the defendant in the exercise of his rights and to protect its legitimate interests, it participates in the examination of evidence, said the request for recovery and adherence to business of new evidence to justify the accused or mitigate his guilt. Participating in the pleadings, it would evaluate evidence, make their declaration of value proven in court of evidence on their admissibility, credibility and sufficiency comment on the doubts in the guilt of the defendant, or point to the facts that prove the innocence of a person whose interests considered.

Furthermore, it should focus on the fact that in academic legal writings considered issues to protect the rights of the suspect, the accused and the role of defense counsel in criminal proceedings. Protecting the rights of the suspect, accused one of the most pressing issues when back abandons defense in criminal proceedings, as well as provided legal aid.

Keywords : The Criminal Procedure Code, criminal proceedings, defenders, lawyers, strategies, evidence, criminal procedure.

Постановка проблеми. Після прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, відбулось розширення сучасного правового статусу адвоката, реалізації механізму захисту, методичного забезпечення діяльності адвоката в суді, шляхи захисту у кримінальному процесі. Дана проблема потребує детального дослідження з метою удосконалення та дослідження окремих аспектів захисту в кримінальному провадженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам діяльності адвоката-захисника приділяється значна увага. Значним внеском у розроблення цієї проблеми стали праці таких

вчених: В. П. Божєва, Т. В. Варфоломєєвої, А. В. Кожевнікова, Л. Д. Кокорева, Е. Ф. Куцовой, А. М. Ларіна, В. З. Лукашевича, Е. Г. Мартинчика, Т. Г. Моршакової, Я. О. Мотовілокерая, В. Ю. Резника, Г. П. Саркіянца, Ю. С. Стецовського, В. А. Стрёмовського, М. С. Строговича, М. А. Чельцова, Ф. Н. Фаткуліна та інші вчені.

Мета статті полягає у дослідженні проблемних аспектів значення та відтворення прав і обов'язків сторони захисту в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Адвокати – ось найкращі актори. І кращі драми розгортаються не

в театрі, а в будівлі суду. Адже різниця між виконанням монологу перед глядачами і виконанням монологу перед присяжними настільки мала, що майже непомітна. Причому хороші адвокати відіграють набагато краще, ніж хороші актори. Але я не засмучуюсь. Все-таки краще бути поганим актором, ніж хорошим адвокатом (Вуді Харрельсон).

Участь захисника є важливою гарантією забезпечення права на захист у кримінальному судочинстві. Його діяльність має соціальний характер, оскільки будучи орієнтованою на спростування обвинувачення, встановлення обставин, які пом'якшують відповідальність підзахисного, запобігання порушень його конституційних прав, вона здійснюється не лише в інтересах (підозрюваного), обвинуваченого, а й в інтересах правосуддя [4, с. 92].

Як зазначає стаття 45 Кримінально процесуального кодексу України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Відповідно до статті 6 ЗУ «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» наголошує, що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [2].

Слід зазначити, що принципами якими повинен керуватися захисник – це рівність перед судом, відсутність процесуальних обмежень, змагальність сторін, диспозитивність, розумні строки. Невідкладними діями адвоката є подання заяви про злочин, зміна місце проведення досудового розслідування, отримання витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань, отримання постанови чи довідки щодо статусу, подача цивільного позову, ініціювання проведення слідчих дій, клопотання слідчому про встановлення майна, рахунків, інформації щодо кількості працюючих. Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені Кодексом та іншими законами України, стратегії захисту з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення,

пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого. Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю [1]. Якщо відповідач не може дозволити собі адвоката, суддя повинен призначити адвоката за рахунок держави до винесення вироку підсудному.

Роль захисника полягає перш за все у виборі стратегії, згідно з якою будуються вже план дій, мета, які допоможуть в кримінальному провадженні особі, інтереси якої представляються. Як зазначає Н. В. Хмелевська під стратегією забезпечення правової допомоги під час здійснення адвокатом захисту слід розуміти встановлення мети, широкої програми дій, завдань, загальної довготривалої лінії поведінки адвоката, основних напрямів його діяльності, науково обґрунтованого розвитку реальних подій і явищ щодо надання чітко окресленої правової допомоги клієнту [3, с. 196].

Стратегія кримінально-правового захисту у кримінальному провадженні виступає як захист у кримінальних справах. Адвокат дізнається більше про те, що планує робити прокурор. Оскільки кожне кримінальне переслідування відрізняється від будь-якого іншого, конкретна стратегія кримінально-правового захисту є унікальною для ситуації. Прокурор викладає історію, яку має відповідач на місці злочину, адвокат, ймовірно, задає питання, які можуть викласти іншу історію, які показують відповідача в іншому аспекті подій.

Найкраща стратегія кримінально-правового захисту настає тоді, коли відповідач і захисник викладає історію, засновану на істині і показує відповідача в кращому світі. Навіть якщо відповідач винен, що зображає історію в кращому світі може призвести до угоди про визнання провини або навіть будучи визнаний винним по меншій заряду. У суді захисник допомагає підсудному, обвинуваченому в здійсненні його прав і в захисті його законних інтересів, він бере участь у дослідженні доказів, заявляє клопотання про витребування і приєднання до справи нових доказів, які виправдовують підсудного чи пом'якшують його вину. Беручи участь в судових дебатах, він може давати оцінку доказам, робити свої заяви про значення перевірених в суді доказів, про їх допустимості, достовірності та достатності, висловлювати свої судження щодо сумнівів в провину підсудного або вказувати на факти, які підтверджують невинуватість особи, інтереси якої розглядаються.

Захисник має право на ознайомлення з протоколом судового засідання і на подачу письмових зауважень на його невірність або неповноту. Клопотання про ознайомлення з протоколом судового засідання може бути заявлено відразу ж після проголошення вироку або іншого судового рішення [5, с. 260].

Основний принцип захисника, якого він повинен дотримуватися, беручи участь у справі – це презумпція невинуватості обвинуваченого. Захисник повинен керуватися принципом невинуватості підзахисного і зробити все для його реалізації в кримінальному процесі. Разом з тим, захисник зобов'язаний не перешкоджати встановленню істини в справі шляхом вчинення дій, спрямованих на те, щоб схилити свідка чи потерпілого до відмови від показань або до дачі завідомо неправдивих показань, схилити експерта до відмови від дачі висновку чи дачі завідомо неправдивого висновку, іншим чином фальсифікувати докази по справі або зривати розслідування чи судовий розгляд справи.

Захисник не має права розголошувати дані, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням його обов'язків (за цими обставинами він не може бути допитаний), а також використовувати свої повноваження на шкоду особі, яку він захищає. Якщо захисник не згоден з позицією підзахисного, він не повинен діяти всупереч його інтересам і не в праві висловлювати своє переконання у винності підзахисного, якщо той себе таким не визнає.

Так, адвокат у кримінальних справах оборони є експертом в розповідає правдиву історію в ряді різних способів. Насправді, прокурор і адвокат може одночасно використовувати один і той же фундамент фактичних обставин і висловлювати дві абсолютно різні істини. Кінцева історія повинна мати такі характеристики, як:

- обґрунтування на правдивому фундаменті доказів.

- маючи можливість отримати співчуття від судді або присяжних. Якщо це можливо, показати, що відповідач намагався піти від злочину до того, як було скоєно, і навіть дійшов до того, як повідомлення про потенційну злочинність в поліцію в спробі запобігти злочинів виникнення.

- пояснення і доведення, чому події, які мали місце в історії відповідача були реальні події. Якщо відповідач стверджує, що не був на місці злочину, коли було вчинено злочин, історія відповідача повинна показати, чому відповідач був там.

- це має важливе значення для захисту у кримінальних справах, щоб історія відповідача

бути точною і має необхідні елементи, засновані на істині, цей момент є метою відповідача. Обвинувачений і його адвокат повинні ретельно працювати над цією історією, перш ніж представити його в суді, щоб переконатися, що жодна частина історії не може бути оскаржена фактами.

Це майже неможливо для двох обвинувачених придумати з тієї ж самої версії подій, що мали місце під час вчинення злочину. Взагалі кажучи, історія підсудного відноситься до однієї з трьох категорій:

- «визнання» історії. Це коли обвинувачений визнає злочин його або її адвоката.

- «повне заперечення» історії. Відповідач заперечує всі звинувачення, що висунуті проти підсудного.

- «визнати і пояснити» історії. Цей вид розповіді зазвичай знаходиться десь між сповіддю і історії заперечення. Придумувати стратегію захисту не так просто, як кажуть правду таким чином, що показує невинність підсудного або приниження юридичної відповідальності. Замість цього, він буде часто включає в себе зважування довіри свідків, з'ясувати репутацію між суспільством і поліцією, а також різними іншими юридичними чинниками. В цілому, всі ці міркування будуть йти в створення «теорії справи», яка буде заснована на історії відповідача, а також на інших доказових фактів

Слід зазначити, що роль захисника полягає перш за все у тому, щоб зібрати всі необхідні докази по суті справи і своїми діями довести і захистити особу, щоб жоден невинуватий не був обвинувачений і до кожної особи, якщо вона є підозрюваним або обвинуваченим не було проведено відповідних дій, які суперечать законодавству України і не вважати винуватими до винесення обвинувального вироку суду.

Правова презумпція невинності покладає тягар доведення провини поза всяких розумних сумнівів щодо кримінального переслідування, якщо, звичайно, підсудний визнає себе винним. Обвинувачений може погодитися визнати себе винним в результаті угоди про визнання провини. Спеціальні правила, що обмежують введення доказів в кримінальному судочинстві додатково захистити відповідач. Якщо обвинувачений визнаний або потрапляє невинний, він або вона звільняється; якщо обвинувачений визнаний винним, суддя виносить вирок. Якщо обвинувачений засуджений, апеляція може бути подана; звинувачення, проте, не може оскаржити виправдувальний вирок.

На нашу думку, захисники у кримінальному провадженні допомагають захистити і відстояти

права клієнта протягом всього процесу кримінального судочинства, в тому числі досудового. Злочинцю адвокат може також допомогти, переконавши суд зняти звинувачення проти нього на підставі недостатніх доказів або у проведенні невірної процедури. У багатьох випадках співробітник поліції повинен мати підставу, перш ніж зробити арешт. Можлива причина означає вагомі підстави вважати, що особа, можливо, вчинила злочин. Адвокати у кримінальному процесі мають тонке розуміння вірогідної причини, як це визначено в межах юрисдикції, і може бути в змозі уявити виклик співробітників щодо міркувань в суді. Якщо адвокат може показати, що співробітник, не мав ймовірної причини для розслідування передбачуваного злочину і зробив арешт, звинувачення проти особи може бути уникнуто ще до того, як починається судовий процес.

Захисники у кримінальному провадженні допомагають в ході кримінального процесу. Вони можуть аналізувати випадок, визначити свої сильні і слабкі сторони. Є цілий ряд злочинних оборони, на які відповідач може посперитися. Деякі з найбільш поширених злочинних захисту включають в себе:

- самооборону. Цей захист стверджує, що дії, які в іншому випадку були б визнані злочинними, були необхідні для того, щоб захистити себе.

- згода. Цей захист визнає, що відповідач зробив якусь дію, але і стверджує, що цей акт був узгоджений з потерпілим. Приклад такого захисту є згодою тілесних ушкоджень.

- інтоксикація.

- термін позовної давності. Цей захист стверджує, що строки часу вже пройшли і обвинувачення про відповідача пройшло, і, отже, витрати повинні бути відкинута.

А. В. Люліч зазначає, що права адвоката-захисника щодо збирання відомостей про факти, що мають значення для кримінального провадження та можуть бути використані як докази, істотно розширено, визначено комплекс гарантій реалізації цих прав. Отже, здійснюючи захист у кримінальному провадженні, що є адвокатською діяльністю, адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги [6, с. 202].

Таким чином, роль адвоката у кримінальному провадженні має велике значення і вплив на рішення суду. Захисник надає всі докази по суті справи, які мають вагоме значення для особи, інтереси якої представляються, а також вчиняти

інші дії, використовувати стратегії, які б дали змогу отримати перемогу в суді.

Висновки. Інститут адвокатури є державною гарантією права кожного на отримання кваліфікованої юридичної допомоги, про що було зазначено. Законодавцем обґрунтовано зроблений акцент на захист особи від незаконного і необґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження її прав і свобод (п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК України), так як призначення кримінально-процесуальної діяльності не може досягатися за рахунок порушення конституційних свобод громадян. У спеціальній юридичній літературі процесуальний статус будь-якого кримінального учасника процесу, в тому числі і адвоката, найчастіше ототожнюється з його процесуальними правами і обов'язками.

У кримінальному судочинстві завжди непорушним було правило про рівність прав учасників судового розгляду щодо надання доказів, участі в дослідженні доказів і пред'явлення клопотань. Незважаючи на надані Кримінально-процесуальним кодексом права, захисник часто стискається саме з проблемою надання доказів. Чинний кримінально-процесуальний закон не передбачає будь-якої форми надання відомостей, зібраних захисником, ні обов'язки зізнавача, слідчого, прокурора, суду прийняти ці відомості і долучити до матеріалів справи в якості доказів. Загальновідомо, що кожному проголошеному праву учасника кримінального процесу повинна відповідати обов'язок.

Найбільш бажаний спосіб захисту підсудного – повернути його на додаткове розслідування, зачепившись за промахи в оформленні матеріалів справи і, або в доказовій базі. Якщо це не вдалося, то ефективною стає тактика затягування справив суді, щоб потім припинити його за терміном давності. В успішних адвокатів часто досить для цього авторитету і зв'язків. Подолати інституційну асиметрію кримінальної процесу дуже складно самотужки. Якщо є можливість у клієнта достатньо коштів, - то адвокати об'єднуються в групу. Забезпечуючи не тільки захист обвинуваченого, але також і передання інтересів свідків, група адвокатів долає закритість слідства і забезпечує контроль над процесом по справі. Таким чином, навіть в умовах незабезпеченості на практиці змагальності сторін та майже нульово ймовірності виправданого вироку у сумлінних адвокатів ще залишаються законні кошти мінімізації ризиків для підзахисного. Якщо закон формально затверджує змагальність процесу і одночасно слабо регулює можливості сторони захисту, якщо навіть

гарантовані законом права систематично практиці, не дивно, що в арсеналі професійних порушуються стратегії і тактики адвокатів в захисників залишається мало способів умовах обвинувального ухилу в Україні на стратегічної дії.

Використана література :

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Закон Про адвокатуру і адвокатську діяльність від 05.07.2012 № 5076-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Хмелевська Н.В. Стратегія забезпечення правової допомоги адвокатом в кримінальному провадженні / Н.В. Хмелевська// Вісник академії адвокатури України. – № 2 (33). – 2015. – С. 195 - 198.
4. Півненко Л.В. Участь захисника у кримінальному судочинстві за новим КПК України / Л.В. Півненко// Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». – № 20. – 2013. – С. 92-96.
5. Вишневська О. Ю. Проблеми процесуального статусу адвоката в кримінальному провадженні / О. Ю. Вишневська // Право і суспільство № 2. – 2015. – С. 260-262.
6. Люліч В. А. Захисник як суб'єкт збирання доказів у нормах нового кримінального процесуального кодексу України / В. А. Люліч // Юридичний часопис національної академії внутрішніх справ. – № 2. – 2013. – С. 202-205.